

4. Борисова О. А. Чтение глазами участников первой конференции, посвященной читательской культуре в XXI веке [Электронный ресурс] / О. А. Борисова // Homo Legens-3. — Режим доступа : <http://www.rusreadorg.ru/issues/borisova/3.htm>.
5. Василик М. А. Наука о коммуникации или теория коммуникации? К проблеме теоретической идентификации [Электронный ресурс] / М. А. Василик // Актуальные проблемы коммуникации : сб. науч. тр. — СПб., 2004. — С. 4–11. — Режим доступа : <http://www.abcglobe.com/vasilik.htm>.
6. Климов Е. А. Введение в психологию труда : учеб. для студ. вузов / Е. А. Климов. — М. : Культура и спорт; М. : ЮНИТИ, 1998. — 350 с.
7. Назаренко Н. С. Формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Назаренко Наталія Степанівна. — К., 2008. — 203 с.
8. Национальная программа поддержки и развития чтения [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.fapmc.ru/news/info/item2003.html>.
9. Фоломкина С. К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / С. К. Фоломкина. — М. : Высш. шк., 1987. — 207 с.
10. Якібчук М. В. Редагування спецдокументації : конспект лекцій / Якібчук М. В. — Івано-Франківськ : Факел, 2005. — 172 с.

Надійшла до редколегії 28.11.2012 р.

УДК 316.77:002(075)

Л. І. ДЕМЧИНА

ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА «ДОКУМЕНТАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ»

Розглядається інформаційний супровід навчального посібника «Документально-інформаційні комунікації», який відповідає чинній навчальній програмі дисципліни й призначений насамперед для студентів спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність».

Ключові слова: *інформаційний супровід, бібліотеки, архіви, музеї, центри науково-технічної та економічної інформації.*

Рассматривается информационное сопровождение учебного пособия «Документально-информационные коммуникации», который соответствует действующей учебной программе дисциплины и предназначен прежде всего для студентов специальности «Документоведение и информационная деятельность».

Ключевые слова: *информационное сопровождение, библиотеки, архивы, музеи, центры научно-технической и экономической информации.*

The informational accompaniment of the manual on «Documental and informational communications» is examined which is appropriate

to educational program of the subject and first of all it is intended to the students on speciality of documentation and informational management.

Key words: *informational accompaniment, libraries, archives, museums, the centers of scientific-technical and economical information.*

Основною умовою існування суспільства є документально-комунікативна діяльність, оскільки розвиток виробництва, збагачення соціальної пам'яті, нові досягнення матеріального і духовного життя неможливі без спілкування, обміну інформацією між індивідами. Подолання обмеженості міжособистісного спілкування зумовило створення спеціальних засобів та інститутів спілкування й передачі знань, інформації [15].

Саме суспільні підсистеми, що виконують загальні та спеціальні функції збирання, збереження, переробки, створення, розповсюдження документів та інформації, є об'єктом курсу «Документально-інформаційні комунікації», який вивчають студенти спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність». До цих підсистем належать бібліотеки, архіви, музеї, видавництва, книжкова торгівля, інформаційні центри й засоби масових комунікацій. Сучасний стан їх існування характеризується посиленням інтеграційних процесів.

Становлення інформаційного суспільства, зміни в системі вищої освіти зумовили нові вимоги до професійної діяльності викладачів ВНЗ, які повинні актуалізувати наукові дослідження змісту навчальної літератури, оскільки він віддзеркалює ті знання, які пропонуються студентам у процесі вивчення тієї чи іншої дисципліни. Будь-яка дисципліна потребує ретельного відбору інформації та повного, якісного її подання студентові, оскільки основна частка навчального процесу — це самостійна робота студента з інформаційними джерелами. Найефективнішими способами розвитку будь-якої навчальної дисципліни є підготовка науково-методичних розробок і особливо підручників, навчальних посібників, результативність яких значною мірою залежить від їхнього інформаційного супроводу.

Мета статті — охарактеризувати інформаційний супровід, тобто джерела інформації, що стали об'єктом вивчення, осмислення й висвітлення проблем, розглянутих у посібнику «Документально-інформаційні комунікації».

Поняття «інформаційний супровід» запропонували О. Лаврік і Л. Шевченко, котрі здійснювали аналіз значення й відмінностей понять «інформаційне забезпечення» та «інформаційне обслуговування». На їхню думку, саме воно відображає якісно новий етап розвитку інформаційної діяльності з урахуванням можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій щодо надання

інформації та інформаційних послуг ученим і фахівцям. Проте, як уважають Л. Філіпова та Н. Артамонова, по-перше, сам термін «інформаційний супровід» не новий, оскільки активно використовувався ще у 80-ті рр. минулого ст. як одна з функцій інформаційної діяльності, тобто супровід цільових комплексних програм, що надає змоги детальніше і з великим знанням справи виявляти та задовольняти інформаційні потреби колективів учених-розробників НДР, по-друге, як науково-інформаційний супровід науково-дослідних робіт, навчального процесу установи й один з видів науково-інформаційної діяльності. По-третє, інформаційний супровід у сучасному його відображенні подібний до інформаційного моніторингу, під яким також мається на увазі інформаційний супровід усіх етапів виконання НДР [37].

На жаль, посібника, який адресно відповідав би навчальній програмі курсу «Документально-інформаційні комунікації», в Україні нині бракує. Про це свідчить аналіз кількох інших посібників у галузі соціальних комунікацій. Зокрема, в першому в Україні підручнику В. В. Різуна «Теорія масової комунікації» системно викладено теоретичні засади розуміння масового спілкування, технологію масового впливу й основні наукові течії, принципи й підходи до вивчення масової комунікації. Він адресується студентам, котрі навчаються за освітньо-кваліфікаційними напрямами у сфері соціальних комунікацій і прагнуть стати або журналістами, або видавцями й редакторами неперіодичних видань, або рекламістами чи фахівцями зі зв'язків із громадськістю [29].

Монографія В. М. Бебика «Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві» досліджує документально-інформаційну сферу лише частково. Так, у цій праці особлива увага приділяється менеджменту масових комунікацій, менеджменту прес-служб і рекламному медіа-менеджменту. Ґрунтуючись на творчому вивченні й аналізові теоретичних засад комунікації, базуючись на своєму практичному досвіді, автор виходить на власне розуміння поняття, змісту і методів здійснення інформаційно-комунікаційного менеджменту в умовах поширення нових інформаційно-комунікаційних технологій. Аналіз змісту монографії свідчить, що в курсі «Документально-інформаційні комунікації» її можна використовувати тільки для вивчення першої частини «Суспільство і комунікація» [3].

Згаданих праць недостатньо для вивчення дисципліни «Документально-інформаційні комунікації», адже теми курсу слід пов'язати з наданням майбутнім фахівцям умінь професійної орієнтації у сфері документально-інформаційних комунікацій (ДІК), теоретичних положень про комунікації в суспільстві, умов виникнення комунікативної діяльності, процеси становлення, функціонування та розвитку соціальних комунікацій, детальніше

розглянути систему документальної комунікації й організацію її діяльності.

Навчальний посібник підготовлений відповідно до навчальної програми, затвердженої Івано-Франківським національним технічним університетом нафти і газу, та на основі конспекту лекцій, апробованого впродовж десятирічного викладання. У ньому наявні елементи наукового аналізу і синтезу, уточнення поняттєво-категоріального апарату, пошуку теоретико-методологічних заasad і розробка самого лекційного матеріалу. Усе це й визначило джерельну базу, зміст і форму подання матеріалу цієї праці. Головними критеріями добору матеріалів були професіоналізм його авторів, актуальність для сьогодення самого матеріалу, оригінальність його змісту.

Його структура містить інформаційний, контролюючий та допоміжний блоки. Взаємозв'язок між блоками надає можливості студентам самостійно опанувати матеріал курсу. Інформаційний блок складається з двох частин: «Суспільство і комунікація» та «Сучасна система документально-інформаційних комунікацій», — які охоплюють більшість найважливіших проблем соціальних інститутів, що працюють над питаннями збору, зберігання, впорядкування соціальної інформації, забезпечення її доступності для суспільного користування та є складовими системи документально-інформаційних комунікацій.

У першій частині «Суспільство і комунікація» розглядаються поняття «комунікація», розмежування понять «комунікація» і «спілкування», застосування терміна «соціальна комунікація», який часто підміняється або ємнішим «комунікація», або вузьчим терміном «масова комунікація», виокремлено ознаки, типи комунікації. Приділено увагу матеріальній і духовній складовим комунікації; видам (усній, документальній, електронній) та формам соціальної комунікації; виникненню писемності й формуванню документальної комунікації; сучасним концепціям інформації (абстрактне поняття, фізичний феномен, системна функція); документу як засобу комунікації, особливостям документів у різних документальних структурах.

У другій частині «Організація діяльності документально-інформаційних комунікацій» висвітлено процеси інституціоналізації сфер комунікативної діяльності в суспільстві: формування соціальних інститутів — бібліотечного, музейного, архівного; сучасний стан функціонування системи соціальних комунікацій, структура, функції, організація їх діяльності; мета й основні завдання функціонування різних підсистем соціальних комунікацій; планування, облік та особливості обслуговування в різних установах ДІК.

Зміст кожної теми формувався на наукових здобутках різних авторів у таких суміжних галузях, як бібліотекознавство,

архівознавство, музеєзнавство, науково-технічної інформації. Використано таку джерельну базу:

- Закони України;
- навчальні підручники та посібники;
- монографії;
- автореферати дисертацій;
- наукові статті;
- матеріали конференцій;
- словники, довідники;
- матеріали сайтів Державного комітету архівів України, Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Українського інституту науково-технічної та економічної інформації [14; 35; 36] та ін.

Основою джерельної бази, використаної в посібнику, була теоретична спадщина тих вітчизняних і зарубіжних учених, праці яких тією чи іншою мірою стосуються соціокомунікативної проблематики. Це, передусім, їх публікації у фахових наукових журналах, колективних і персональних підручниках та посібниках, монографіях, а також у довідковій літературі — енциклопедіях і словниках.

Серед монографічних видань найбільший інтерес і цінність становили праці українських науковців, які так чи інакше стосувалися соціокомунікативних проблем. Це, насамперед, праці В. М. Бебика, В. М. Горового, В. О. Ільганаєвої, Г. М. Швецової-Водки [3; 12; 12; 38].

Багато корисного матеріалу використано з підручників, навчальних посібників та конспектів лекцій українських і російських учених-викладачів. Наведемо в хронологічній послідовності основні з них: «Музеєзнавство» (Г. Г. Мезенцева; К., 1980); «Бібліотечні фонди» (М. П. Васильченко, Н. М. Кушнарєнко, В. А. Мільман; Х., 1993); «Документоведение» (Н. М. Кушнарєнко; Х., 1997-2006); «Організація діяльності бібліотек» (В. О. Ільганаєва, М. С. Слободяник; Х., 1998); «Документні потоки та масиви» (А. А. Соляник; Х., 2000); «Общая теория социальной коммуникации» (А. В. Соколов; М., 2002); «Архівознавство» (Г. В. Боряк, Л. А. Дубровіна, Я. С. Калакура та ін.; К., 2002); «Музеєзнавство» (М. Є. Рутинський, О. В. Стецюк; К., 2008) [20; 8; 18; 16; 32; 31; 1; 30] та ін.

Велику частину джерельної бази запропонованого навчального посібника становлять наукові журнали, в яких, зазвичай, дуже оперативно друкуються новітні аналітичні й дискусійні роботи з документально-комунікативної діяльності. Соціальну комунікацію та документальну комунікацію як складову соціальної комунікації певною мірою вивчали такі українські та російські вчені:

Т. О. Дмитренко, М. В. Комова, О. В. Курбан, Ю. М. Столяров, Г. М. Швецова-Водка [13; 17; 19; 33; 39] та ін.

Отже, найпоширенішим джерелом інформації для укладання навчального посібника були наукові статті — 45%. На другому місці — підручники та посібники (18%), на третьому — нормативно-правова інформація (15%), монографії — 10%, матеріали конференцій, автореферати дисертацій — 7%. На останньому місці такі джерела, як матеріали веб-сайтів установ (3%) та довідкові видання (2%). Дані у відсотках можна переглянути на рис. 1.

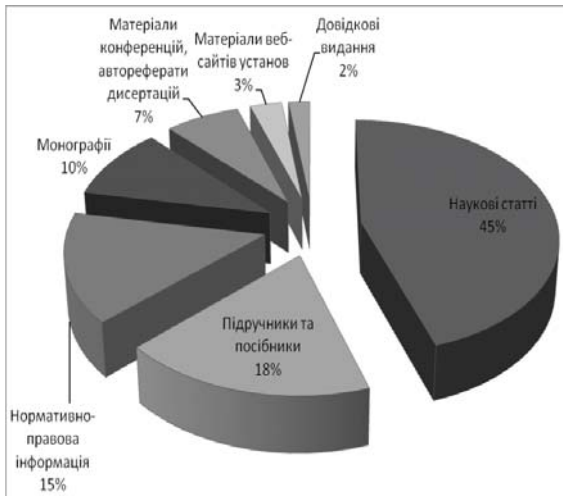

Рис. 1. Джерельна база навчального посібника «Документально-інформаційні комунікації»

Аналіз інформаційного супроводу кожного розділу навчального посібника засвідчив, що найдокладнішим у першій частині є розділ «Комунікація як соціальний феномен». Поняття, типи, структуру, функції, елементи комунікації досліджували такі вчені: В. М. Бебик, Т. О. Дмитренко М. В. Комова, О. В. Курбан, Н. М. Кушнарченко, Г. Г. Почепцов, А. В. Соколов, Г. М. Швецова-Водка [3; 13; 17; 18; 19; 31; 49] та ін.

Поняттям «знання», «інформація», «документ» у процесах комунікації присвятили свої праці І. С. Ашманов, Д. І. Блюменау, В. О. Ільганаєва, М. Полани, Г. Р. Рейнин, А. В. Соколов, Г. М. Швецова-Водка [2; 7; 15; 22; 28; 31; 38].

Джерельною базою другої частини «Організація діяльності документально-інформаційних комунікацій», у якій висвітлено роль соціальних інститутів у системі документально-інформаційних комунікацій, зокрема системи бібліотек, музеїв, архівів та органів НТІ України, насамперед стали Закони України

«Про бібліотеки і бібліотечну діяльність», «Про музеї та музейну справу», «Про національний архівний фонд і архівні установи», «Про науково-технічну інформацію» [24; 25; 26; 27].

Особливості архіву як одного з елементів документальної комунікації, основні напрями діяльності архівів розглянуто в працях Г. В. Боряк, Л. А. Дубровіна, Я. С. Калакури, М. М. Васильченко, Н. С. Меньківської [1; 9; 21] та ін.

Бібліотеці як унікальній структурі соціально-комунікаційної системи, яка має власний документальний ресурс, на відміну від інших аналогічних структур, є «гостинною» щодо долучення до своїх фондів різноманітних типів і видів документованої інформації (знань), забезпечуючи фондоформування, відбір, придбання, аналітико-синтетичне оброблення документів, їх зберігання та забезпечення оптимальних умов доступу до них користувачів, присвячені праці авторів: Л. І. Бейліс, Т. І. Вилегжаніної, В. О. Ільганаєвої, Н. М. Кушнарєнко, М. С. Слободяника, А. А. Соляник, Ю. Н. Столярєва, Г. М. Швецової-Водки [5; 10; 15; 18; 32; 33; 38] та ін.

Розвиток музейної мережі в Україні, організацію музейного закладу як комунікативної системи, особливості функціонування музеїв висвітлено в працях О. В. Беззубової, Т. Ю. Белофастової, М. Б. Гнедовського, Г. Г. Мезенцевої, М. Є. Рутинського, О. В. Стецюк [4; 6; 11; 20; 30] та ін.

Кожен розділ навчального посібника закінчується контрольними запитаннями з теми, які дозволяють студенту зрозуміти, наскільки глибоко він засвоїв навчальний матеріал. Допоміжний блок має на меті виокремити додаткову інформацію для забезпечення роботи користувача з основним навчальним матеріалом. Ця частина містить словник термінів (глосарій), список використаної літератури.

Важливим компонентом посібника є доповнення теоретичного матеріалу окремими поясненнями з використанням визначень, рисунків, схем, які можуть використовуватися для самостійної роботи студентів.

Уважаємо, що змістове наповнення навчального посібника буде успішніше збагачуватися в разі співпраці з викладачами споріднених кафедр інших ВНЗ, обміну думками й особливо досвідом модернізації спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність».

Список літератури

1. Архівознавство : підруч. для студ. іст. ф-тів вищ. навч. закл. / Г. В. Боряк, Л. А. Дубровіна, Я. С. Калакура [та ін.]; Держ. ком. арх. України, Укр. НДІ арх. справи та документозн. — 2-е вид., випр. і доп. — К. : Академія, 2002. — 356 с. — (Видавничий дім «Академія»).

2. Ашманов И. Информация и знания: невидимая грань [Электронный ресурс] / И. Ашманов. — Режим доступа: <http://it2b.ru/blog/arhiv>.
3. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік : монографія / В. М. Бебик. — К. : МАУП, 2005. — 440 с.
4. Беззубова О. В. Некоторые аспекты теоретического осмысления музея как феномена культуры / О. В. Беззубова // Триумф музея? — СПб.: Осипов, 2005. — С. 6–27.
5. Бейліс Л. І. Бібліотека як складова соціально-комунікативної системи / Л. Бейліс // Бібл. планета. — 2008. — № 2. — С. 6–8 : іл.
6. Белофастова Т. Ю. Музей у системі сучасних комунікацій [Електронний ресурс] / Т. Ю. Белофастова // Вісник ДАКККІМ. — 2009. — № 4. — Режим доступа: <http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc>. — Назва з екрана.
7. Блюменау Д. И. Информация и иформационный сервис / Д. И. Блюменау. — Л. : Наука, 1989. — 192 с.
8. Васильченко М. П. Бібліотечні фонди : навч. посіб. / М. П. Васильченко, Н. М. Кушнарченко, В. А. Мільман. — Х. : Основа, 1993. — 150 с.
9. Васильченко М. М. Архів як центр соціальної та наукової комунікації [Електронний ресурс] / М. М. Васильченко // Вісник ХДАК. — 2010. — Вип. 28. — Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/vkhdak/2009_28/V28-204. — Назва з екрана.
10. Вилегжаніна Т. Моделі бібліотечного обслуговування / Т. Вилегжаніна // Бібл. планета. — 2007. — № 3. — С. 4–6.
11. Гнедовский М. Б. Музейная коммуникация как предмет музееведческого исследования / М. Б. Гнедовский, В. Ю. Дукельский // Музей — культура, общество : сб. науч. тр. — М., 1992. — 360 с.
12. Горовий В. М. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс : монографія / В. Горовий; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — К. : [НВЦ НБУВ], 2010. — 356 с.
13. Дмитренко Т. О. Сутність комунікації як універсальної форми взаємодії людей [Електронний ресурс] / Т. О. Дмитренко // Вісник ХДАК. — 2010. — Вип. 30. — Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKhdak/2010_30/V30-2 — Назва з екрана.
14. Електронний архів [Електронний ресурс] // <http://www.archives.gov.ua/Electronic> — назва з екрана.
15. Ільганаєва В. О. Бібліотечна освіта : нова парадигма розвитку / В. О. Ільганаєва. — К. : Ред. журн. «Бібл. вісник», 1996. — 252 с.
16. Ільганаєва В. О. Організація діяльності бібліотек : навч. посіб. для студ. ф-тів «Бібліотекознавства та інформатики» / В. О. Ільганаєва, М. С. Слободяник. — Х. : ХДАК, 1998. — 84 с.
17. Комова М. В. Творення термінів соціальної комунікації [Електронний ресурс] / М. В. Комова // Вісник Національн ун-гу «Львівська політехніка». — 2010. — № 675. — С. 115–120.
18. Кушнарченко Н. Н. Документоведение : учебник / Н. Н. Кушнарченко. — 8-е изд., стереотип. — К. : Знання, 2008. — 460 с. — (Вища освіта ХХІ ст.).

19. Курбан О. В. Соціальна комунікація в системі сучасного наукового знання / О. В. Курбан // Інформаційне суспільство. — 2009. — Вип. 10. — С. 64–66.
20. Мезенцева Г. Г. Музеєзнавство: На матеріалах музеїв. Укр. РСР: курс лекцій / Г. Г. Мезенцева — К.: Вища школа, 1980 — 120 с.
21. Меньківська Н. С. Інформаційна діяльність державних архівів: сутність та визначення / Н. С. Меньківська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. — 2009. — № 3. — С. 51–55
22. Полани М. Личностное знание / М. Полани — М., 1985. — 278 с.
23. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов. — М. : Реал — бук; К. : Ваклер, 2001. — 656 с.
24. Про бібліотеку і бібліотечну справу: закон України // Голос України. — 1995. — 2 березня.
25. Про музеї та музейну справу : закон України // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show> — Назва з екрана.
26. Про науково-технічну інформацію : закон України // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show> — назва з екрана.
27. Про національний архівний фонд та архівні установи : закон України // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show> — назва з екрана.
28. Рейнин Г. Р. Знания и информация [Електронний ресурс] / Г. Р. Рейнин. — Режим доступа: http://www.isra-trainings.com/articles/reinin/reinin_kai.html — назва з екрана.
29. Різун В. В. Теорія масової комунікації / В. В. Різун — Режим доступа: http://journlib.univ.kiev.ua/Teoriya_mas_com.pdf
30. Рутинський М. Є. Музеєзнавство / М. Є. Рутинський, О. В. Стецюк. — К. : Знання, 2008. — 428 с.
31. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации : учеб. пособ. / А. В. Соколов. — СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2002. — 461 с.
32. Соляник А. А. Документні потоки та масиви : навч. посіб. для вищ. навч. закл. / А. А. Соляник — Х. : ХДАК, 2000. — 109 с.
33. Столяров Ю. Н. Библиотека: Структурно-функциональный подход / Ю. Н. Столяров. — М. : Книга, 1981. — 256 с.
34. Столяров Ю. Н. Соціальні комунікації : розвиток в інформаційному просторі / Ю. Н. Столяров // Вісн. ХДАК. — 2000. — Вип. 2. — С. 4-7.
35. Сучасна бібліотека в системі соціальних комунікацій [Електронний ресурс] // <http://www.library.nltu.edu.ua/node> — назва з екрана.
36. Український інститут науково-технічної і економічної інформації. — Режим доступа: <http://www.uinpei.kiev.ua>.
37. Філіпова Л. Інформаційне забезпечення наукових досліджень: тенденції розвитку (на прикладі медичної науки) / Л. Філіпова, Н. Артамонова — Режим доступа: <http://www.nbu.gov.ua/portal>. — Назва з екрана.
38. Швецова-Водка Г. М. Документ і книга в системі соціальних комунікацій : монографія / Г. М. Швецова-Водка. — Рівне : [б. в.], 2001. — 438 с.
39. Швецова-Водка Г. М. Складові системи документальних комунікацій [Електронний ресурс] / Г. М. Швецова-Водка // Бібл. вісник. — 2011. — № 1. — С. 37–42.